

Natuurbescherming in Gelderland

Alhoewel Gelderland een van de provincies van ons land is met het hoogste percentage natuurgebieden, is het zeker niet zo dat de natuur- en milieubeschermingsproblematiek hier niet veelvuldig aan de orde is. Op een aantal voor deze provincie specifieke problemen zal in dit artikeltje wat dieper worden ingegaan. Zoals uit onderstaande tabel blijkt, wijkt het grondgebruik in Gelderland nogal sterk af van dat van West-Nederland (N.-Holland, Z.-Holland en Utrecht).

	Grondgebruik in procenten		
	Natuurterreinen (bos + woestegron)	Cultuurgrond	Civiel grondgebruik (wegen, bebouwing e.d.)
Nederland	14	76	10
West-Nederland	9	74	17
Gelderland	22	68	10

Het betrekkelijk hoge percentage natuurterreinen, het gevarieerde landschap en zeker de gunstige ligging ten opzichte van het volle Westen van ons land maken deze provincie meer en meer aantrekkelijk als woon- en werkgebied. Met een jaarlijkse bevolkingstoename van ongeveer 25.000 zielen is het één van de relatief snelst groeiende provincies. De opvang van deze bevolkingstoename is een van de kernproblemen van het provinciaal bestuur. Uit oogpunt van natuur- en milieubescherming voert het gelukkig een zeer duidelijk beleid dat er zonder meer op gericht is, een verdere aantasting van het natuurbezit tot het uiterste te beperken. In het ontwerp-streekplan voor de Veluwe heeft dit beleid duidelijk gestalte gekregen. Men gaat in dit streekplan uit van de gedachte dat het Veluwemassief als geheel ongestoord dient te blijven en dat daardoor een stedelijke ontwikkeling slechts langs de randen is toegestaan. Het zal duidelijk zijn dat in het hierdoor ontstane spanningsveld tussen bebouwing en natuurgebieden, zoals we dat in bijna iedere Veluwse gemeente kennen, de particuliere natuurbescherming uiterst actief dient te zijn. Een uit de KNNV-afd. Wageningen voortgekomen Werkgroep voor Natuurbehoud en Milieubeheer ZW-Veluwe heeft na een inwerkperiode van een jaar kans gezien de ruimtelijke ontwikkeling in dit gebied te doorgronden, waardoor deze nu in staat is o.a. via de bestemmingsplannen-procedure duidelijk de stem van de natuurbescherming te laten horen. Opmerkelijk is daarbij dat het in het buitengebied vooral de vestigingen van semi-overheidsinstellingen, sportcomplexen en bejaardencentra zijn, die een ernstige aantasting voor dit gebied dreigen te worden. Ook het (status)spook van de hoogbouw bedreigt hier in toenemende mate het landschap. Vooral in het uiterwaardenlandschap vormen deze complexen (vaak tot 60 m hoog) een ernstige aantasting. Zo zal de door de gemeente Wageningen voorgestelde bebouwing van de uiterwaarden ten zuiden van de stad nabij de bekende Wageningseberg een voor ons land ongekend uitzicht over de uiterwaarden en de Grebbeberg geheel doen verdwijnen. In dit opzicht is het verheugend dat de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening eind 1969 door middel van een ministeriële aanwijzing een bebouwing van de bijzonder waardevolle in de Waaluitwaarden gelegen Ooypolder bij Nijmegen heeft verboden. Helaas wordt deze zelfde Ooypolder nu al wéér bedreigd. Een bochtafsnijding van de Waal en de aanleg van een nieuwe provinciale weg oostelijk van Nijmegen met een tweede verkeersbrug over de rivier vormen nu de objecten waartegen de natuurbeschermingsinstanties moeten vechten.

Vooraf tegen de geheimzinnige wijze, waarop de plannen voor de Waal-bochtafsnijding tot stand zijn gekomen, is veel verzet gerezen. Gelukkig heeft de minister van Verkeer en Waterstaat zich door de Tweede Kamer laten overhalen, de gehele procedure alsnog in de openbaarheid af te handelen, waarbij de natuurbescherming nog eenmaal de kans krijgt, haar standpunt duidelijk naar voren te brengen. Hopelijk met succes!

In het voorgaande is al melding gemaakt van de aanleg van nieuwe wegen. Alhoewel men bij de tracerings steeds meer rekening houdt met natuur- en landschapsbelangen, zijn er op de streekplankaarten toch nog wel een aantal wegtracés aan te wijzen die ons zorgen baren. Vooral de wegen rondom Nijmegen (met naast de genoemde weg door de Ooyppolder nog een ontwerp-tracé door de Haterse vennen) geven reden tot ongerustheid.

Zoals in het midden van de zestiger jaren al door de natuurbeschermings instanties werd voorspeld, betekent de nu in uitvoering zijnde RW 75 door het dal van de Heelsumsebeek bij Heelsum een landschappelijke ramp. Deze nog steeds op zijn wezenlijke functie bekritiseerde N/Z verbinding richt een grote ravage aan in dit bijzonder fraaie en natuurwetenschappelijk belangrijke natuurreservaat. Het in het verlengde van deze weg liggende tracé (RW 50) van Planken Wambuis naar Apeldoorn zal daarnaast nog een gedeelte van het Deelerwoud aantasten. Van de zijde van de natuurbescherming is indertijd bij het vaststellen van het tracé het uiterste geprobeerd, de zaak naar marginale landbouwgronden te verschuiven. Het is een schrale troost te weten dat, wanneer de procedure nú zou lopen, deze verschuiving nauwelijks enige moeite zou hebben gekost.

Hoewel recreatie en natuurbescherming in Gelderland voor een groot gedeelte parallel gaan, wordt er met name in de laatste jaren van uit de hoek van de natuurbescherming sterk op aangedrongen dat het 'open leggen' van het Veluwe-massief ten dienste van de recreatie niet moet leiden tot een te grote aantasting van de stilte-gebieden. In dit kader zal het in de nabije toekomst beslist nodig zijn dat bepaalde gedeelten van het Veluwe-massief voor het toeristische autoverkeer worden afgesloten. Een ander gevaar uit de hoek van de recreatie is het sterk toenemen van het aantal stacaravans en andere vormen van tweede woning. Alhoewel Gelderland als enige provincie in ons land een z.g. caravan-verordening kent, waarmee een aantasting van het landschap door verspreid staande caravans voorkomen kan worden, moeten we constateren dat deze verordening tot nog toe in de praktijk weinig effect heeft gehad. In bepaalde gedeelten van de Achterhoek en in het stroomgebied van de Linge neemt deze vorm van landschapsvernieling helaas nog steeds toe.

Met uitzondering van de AKU-vestigingen in Arnhem en Ede kent Gelderland geen uitgesproken luchtvervuilingsproblemen vanuit grote industriecomplexen. Wat echter wel een levensgroot milieuprobleem gaat worden, is de z.g. bioindustrie. Onder bioindustrie (ook wel veredelingslandbouw genoemd) verstaat men niet meer aan grond gebonden landbouwproductie van b.v. eieren of vlees (slachtkippen en mestkalveren). Kon men de stalmest van de traditionele landbouw altijd geheel op het eigen bedrijf aanwenden, bij dit type bedrijf ontstaan grote overschotten aan mest en gier. Daar het transport van deze overtollige organische meststoffen economisch niet verantwoord is, wordt een belangrijk gedeelte op het open water (beken) geloosd met alle gevolgen van dien. Uit de gegevens van de landbouwtellingen is bekend dat ongeveer 25 % van alle kippen en varkens, 50 % van alle mestvarkens en maar liefst 90 % van alle eenden in Gelderland gehuisvest zijn. Binnen de provincie vindt dan nog weer een sterke concentratie plaats op de West-Veluwe en in de Achterhoek. Naast de vervuiling vanuit deze bedrijven zijn de bijbehorende bouwwerken ook vaak landschappelijke monsters. Helaas geven de huidige streek- en bestemmingsplannen nog veel te weinig aanwijzingen om dit grote milieuprobleem te helpen oplossen. Aangenomen mag worden dat het ver-

vuilingspotentieel van deze mestoverschotten alleen al in de provincie Gelderland rond de 5 à 10 miljoen inwoner-equivalenten bedraagt. Wat de gevolgen hiervan voor de waterkwaliteit van de Veluwe beken en het Veluwerandmeer zijn, zal een ieder die hierover de laatste jaren de krantenpublicaties heeft gevolgd, wel bekend zijn. Door de sterk verspreide ligging van de vervuilingsbronnen zal het uitermate moeilijk zijn dit probleem op korte termijn uit de wereld te helpen.

Aan het slot van dit artikeltje kan nog vermeld worden, dat de particuliere natuurbeschermingsorganisaties in de provincie binnen afzienbare tijd tot een overkoepeling hopen te komen. De hierdoor ontstane 'provinciale contactcommissie' zal een belangrijke steun aan de plaatselijke natuur- en milieubeschermings-activiteiten moeten gaan verlenen.

Adres van de schrijver:

Jan Marbus

Landschappelijke achtergronden van de Over-Betuwe

Inleiding

Voor het bestuderen van landschappelijke achtergronden is bewust gezocht naar een duidelijk afgegrensd gebied. De keuze viel daarbij op de Over-Betuwe.

Een blik op de kaart leert hoe de grenzen van de Over-Betuwe liggen: rondom lopen de rivieren Neder-Rijn en Waal, in het westen wordt de grens gevormd door de Nieuwe Dijk, een omstreeks 1600 opgeworpen waterkering tussen Opheusden en Hien. De grootste breedte van het gebied is 14 km bij een lengte van 25 km. De totale oppervlakte bedraagt rond 18.000 ha.

